

Σουκουμλής

Γράφει ο Γεώργιος Γρηγοριάδης • elsuhum@yahoo.com
Μελετήτης της Ιστορίας του Ελληνισμού του Σουχούμ και της Αμπχαζίας

СУХУМСКОЕ
ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΟΒΧΕΣΤΒΟ.
ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΚΟΙΝΟΤΗΣ
ΣΟΥΧΟΥΜ.

Στη Ρόδο

Πρόσκληση

Η Ένωση Ποντίων Πειραιώς-Κερατσινίου-Δραπετσώνας σας προσκαλεί στο ιστορικο-μουσικοχορευτικό δρώμενο «Από τον Πόντο και τη Μικρά Ασία στον Πειραιά...», τη Δευτέρα 18 Ιουνίου 2018 και ώρα 19:30, στο Δημοτικό Θέατρο Πειραιά.

Η εκδήλωση, που τελεί υπό την αιγίδα του Δήμου Πειραιά, πραγματοποιείται με την ευκαιρία της έκδοσης του επετειακού λευκώματος της Ένωσης, το οποίο και θα παρουσιαστεί μέσα από αποσπάσματα πρωτότυπων ηχογραφήσεων προσφύγων πρώτης γενιάς, κείμενα του έργου, τραγούδια ποντιακά και ρεμπέτικα και άλλες «παραστάσεις» από την εκατοντάχρονη διαδρομή των Ποντίων προσφύγων. Για το βιβλίο θα μιλήσει ο εκδότης – συγγραφέας **Σάββας Καλεντεριδής**. Στο πλαίσιο της εκδήλωσης θα γίνει τιμητικό αφιέρωμα στον εμπνευστή του έργου αειμνηστο **Δαμιανό Ποιμενίδη**.

Το πρόγραμμα θα παρουσιάσει η ηθοποιός **Χριστίνα Αλεξανιάν**. Η παρουσία σας θα μας τιμήσει ιδιαίτερα.

Με εκτίμηση,
για το Δ.Σ.

Η Πρόεδρος
Ποιμενίδη – Ιωαννίδη Αναστασία

Η Γενική Γραμματέας
Χαφουσιδου Χριστίνα

Δάσκαλοι του οκτατάξιου (δεκατάξιο μεταξύ 1937-1943) σχολείου του χωριού Σορόμα (Μιχάλοβκα). Διακρίνονται από τους καθημένους οι: Κ. Ι. Τσινάκ (3η), Π. Τσάτσα (τελευταίος), και από τους όρθιους Σ. Μ. Κεσανιδής (στο κέντρο).

Η Οδύσσεια των Ελλήνων του Καύκασου στην ποντιακή διάλεκτο δια χειρός της δασκάλας Κυριακής Τσινάκ-Ξυμιτίδου

Η **Κυριακή Τσινάκ - Ξυμιτίδου** γεννήθηκε στο χωριό Κούμα (Μιχάλοβκα, αργότερα Σορόμα) στις 22 Οκτωβρίου του 1927. Αποφοίτησε από το δευτεροβάθμιο σχολείο του χωριού. Λόγω έλλειψης δασκάλων κατά τη διάρκεια του πολέμου με τους Γερμανούς (1941-44), προσλήφθηκε ως δασκάλα Δημοτικού στο σχολείο που πήγαινε η ίδια. Εργάστηκε στο χωριό ως δασκάλα μέχρι το 1949. Τον Ιούνιο του 1949, οι Έλληνες της Αμπχαζίας εξορίστηκαν στο Καζακστάν και την Κεντρική Ασία. Σχεδόν όλοι οι κάτοικοι του χωριού στάληκαν εκεί. Μετά το θάνατο του Στάλιν, ανακοίνωσαν ότι ο εκτοπισμός ήταν παράνομος και από το 1956 επιτράπη η επιστροφή. Αλλά οι αρχές της Σοβιετικής Σοσιαλιστικής Δημοκρατίας της Γεωργίας δεν επέτρεψαν στους Έλληνες να επιστρέψουν στα σπίτια τους, αφού το 1949 εγκατέστησαν σε αυτά Γεωργιανούς επόικους που έφεραν από τη Γεωργία. Έτσι, η ζωή

στην Αμπχαζία ξεκίνησε από το μηδέν. Η οικογένεια της Κυριακής Τσινάκ εγκαταστάθηκε στο χωριό Ατσαντάρα, κοντά στην πόλη Σουχούμι, όπου έζησε για τριάντα πέντε χρόνια. Το 1991 μετακόμισε στην Ελλάδα και σήμερα ζει στην πόλη της Θεσσαλονίκης. Κατέγραψε πολλά ενδιαφέροντα στοιχεία από τη ζωή της μητέρας της Καρτερής καθώς και από τη ζωή της οικογένειάς και του χωριού της, στο βιβλίο που συνέγραψε και εξέδωσε στην Ελλάδα, με τίτλο «Αναμνήσεις - Απομνημονεύματα». Όντας στο Καζακστάν ξεκίνησε να γράφει ένα ποίημα για την εξορία και τις άλλες περιπέτειες της οικογένειάς και του λαού της στην ποντιακή διάλεκτο, και το ολοκλήρωσε όταν ήταν ήδη στην Ελλάδα. Αυτό το ποίημα ονομάζεται «Η Οδύσσεια των Ελλήνων του Καύκασου» και αποφασίσαμε να το μοιραστούμε με τους αναγνώστες της «Ποντιακής Γνώμης».

Δάσκαλοι του σχολείου του χωριού Σορόμα με τους τελειόφοιτους αριστεύσαντες μαθητές

Με τη Β' τάξη Δημοτικού, Σορόμα 1947

Η Οδύσσεια των Ελλήνων του Καυκάσου

Κυριακή Τσινάκ - Ξυμπίδου

Σα χίλα οχτακόσα, στα γύρω του ογδόντα, εγόνεψαν στον Καύκασον Έλληνες ας στον Πόντον. Ας σα μαχαίρα ανάμεσα έφυγαν ας στον Χάρον, εκαλοπότερεν ατουνούς τη Ρουσία ο Τσάρων. Εδέκεν μέρα κ' έχτσανε πολιτείας, χωρία, εκκλησίας, μοναστήρια κ' ελληνικά σχολεία. Και οι Ρωμαίοι ξαν έρχονταν, τ' έναν τ' άλλο τερούνε, καματεροί και τεχνίτ', τη δουλειάν 'κι οκνούνε, έχτσανε και εφύτεψαν, ατείν' εκαλοκάτσαν, τα συνήθεια εφύλαξαν, έναν ατείν' κ' έχασαν. Σα πανηγύρα πάγ'νε, τ' εκκλησίας λειτουργούνε, χορεύ'νε τα ποντιακά, ρωμαίικα τραγουδούνε. Σα χίλα ενιακόσα δεκαεφτά τη χρονιάς εγέντον επανάστωση, ελάγαν τα δουλείας. Ύστερα οργάνωσαν τα κολχόζ σο χωριόν, επέραν τα χωράφα και του λαού τον βίον. Έρθεν το τριάντα εφτά, έχασαν τοι παπάδες, ερχίνεσαν φυλακώματα, παίρ'νε τοι γεροντάδες, τ' εκκλησίας εκλειδώσαν, τα φυλακάς εγομώθαν, όπου πολλοί επέθαναν και πολλοί εσοκώθαν. Τα γράμματα τ' ελληνικά ατότε ατείν' έχασαν Γρουζίνοι¹ και Ρουσάντ' δεσκάλ' σα χωρία εκάτσαν, έλλαξαν τ' ελληνικά, τοι χωρι' τ' ονομασίας, εγέντανε γρουζίνικα χωρίς δυσκολιάς. Ερχίνεσανε οι Μεγγρέλ² τοι Ρωμαίους να τυραννίζ'νε, ση κολχοζί' τη δουλειάν δωρεάν καματίζ'νε. Θα πάγ'νε ανθρώπ' σο παζάρ' ψωμίν για να παίρ'νε, ας στον δρόμον κλώθ'ν ατς οπίς' σο κολχόζ να δουλεύ'νε. Έρθεν αποπών' ο πόλεμον και σο Σαρανταέναν επήγαν τα παιδιά, εκχύνε πολλὰ αίμα. Οι γυναίκες, τα παιδιά δουλεύ'νε όσον εμπορούνε και βοηθούνε το στρατόν τοι φασίστας να νικούνε. Ετελείωσαν ο πόλεμον, η ζωη πολλά βαρύν-ι, οι Ρωμαίοι παρανεγκάσκουν, δατάχκουν οι Γρουζίνοι τάχα οι Ρωμαίοι κ' εδούλευαν. Όλα έσαν μαχανάδες και τάχα κ' επολέμεσαν, όλα έσαν ταχμάδες. Έχουμε αποδείξεις και βάσανα πολλά-ι, να δικαιούνταν κ' εμπορούν τον Θεόν εμπροστά-ι. Εσέγκανε στον νουν άτουν τοι Ρωμαίους να εξορίζ'νε, και με τ' ατά τα φέματα, νέα σχέδια νουνίζ'νε. Ας στον πόλεμον υπερ'νά ανθρώπ' θέλ'νε ησυχίαν, 'κ' έμευαν ση ζωήν ατουν θα φτάγ'ν ατς εξορίαν. Έρθεν σειρά και για τ' από τοι Ρωμαίους να εξορίζ'νε, ερχίνεσαν ελληνοϋπήκοους αποπέσ' έμουν να χωρίζ'νε. Δεκατέσσερα Ιουνίου, Σαρανταέννα τη χρονίαν εξόρτσανε τοι Ρωμαίοις ας όλην την Αμπχαζίαν. Από τρία οικογένειας σ' αυτοκίνητα καθίζ'νε, τα πράματα ντο 'κ' εχωρούν ξάι πα 'κι νουνίζ'νε. Ο στρατός απάν' ατουν καικά, νύχταν-ημέραν στείλνε, οι άχαροι 'κ' εθέλ'νανε τοι συγγενούς ν' αφήν'νε. Εφέκαν οπίς' πράματα, οσπίτα γουρεμένα,

τα πόρτας ισουζάεψαν, επέμναν κλειδωμένα. Έστειλαν τ' ελληνοϋπήκοους μακρά σην ερημίαν, 'κ' επόρνανε να πίστευαν ντο έτον εξορίαν. Τοι Ρουσοϋπήκοους πα είπανε «εσείν πα όλ' δεβάτε γράψτε μόνον αναφοράν ντο θέλετε να πάτε»! Όλ' εποίκαν παλαλά, όλ' εθέλεσαν να πάγ'νε, εστάθαν και νουνίζ'νε ντο πρέπ' για να εφτάγ'νε. Έγραψαν αναφοράν να πάγ'νε όλ' εντάμαν - στον κόσμον ξάι 'κ' εγέντονε αήκον τρανόν θάμαν. Ευκαίρωσαν τα χωρία, όλα κραύα και σκοτία, εβράδυνε και 'κ' έλεπες σ' οσπίτα τουν φωτία. Εφέκανε τον βίον απισκές' σα μαντρία, εφέκανε χωράφα σπειρμένα και έτοιμα κεττία. Τα χτήνα κράζ'νε σο μαντρίν, τα σκυλία γουρνούταν, τελευταίοι π' επέμ'νε ερχίνεσαν ν' αγρούταν. Τα χτήνα πρέπ' ν' αλμέγκουνταν, τα κοσάρας να τρώγ'νε, οι οικοκέρ' επήγανε και οι Μεγγρέλ' σουμών'νε. Ντο εθέλεσαν εποίκανε, ατείν οι μαυροφόροι, έγκαν Μεγγρέλτς ας σο Ζουγκκίτ και ασό Γκεγκετσκόρη³. Εσέγκαν' ατς σ' οσπίτα μουν, χαρισάμενος η ζωη, στον ουρανόν ντ' εράευαν, εύραν από ση γην. Εχώρτσαν φίλτς και συγγενείς και ας σοι γειτονάδες, εχώρτσανε αντρόγωνα, παιδιά ας σοι μονάδες'. Δεκαπέντε ημέρας πάγ'νε ατείν και πού πάγ'νε 'κι ξέρ'νε, κανείς πιδέν 'κι λέει ατς, υπομονήν να παίρ'νε. Απές' σα βαγόνα φορητά, πεινασμέν' και νγκασμένοι, πάγ'νε σην εξορίαν οι Ρωμαίοι, λερωμέν', κακισμένοι. Ποίος νουνίζ' ντο εποίκαν ατς, αρχίνα να ζαλιζ'. Σον κόσμον Θεός πα έν', αργίζ' και 'κι χαρίζ'. Σον δρόμον πολλοί άρρωστοι επέθαναν κ' έχάθαν, επαιρναν ατς οι καμεντάντ⁴, κανείς 'κι ξέρ' π' εθάφταν. Κλαψίματα και δάκρα, λόγια, μοιρολογιάς εγόμωσανε οι Ρωμαίοι τα σταθμούς τη Ρουσίας. Εχωρίγαν ας σοι συγγενείς και πού είναι 'κι ξέρ'νε, από πουθεν' να γράμματα και 'να χαπάρα παίρ'νε. Σο έρημον σο Καζαχστάν, νουνίζ'νε πώς θα ζούνε ο κόσμος ολόγερα ξερόν, 'δεν να εφτάγ'νε 'κ' εμπορούνε. Ξύλα πουθεν' 'κ' ευρίουνταν ατείν να τοπλαεύ'νε, χορτάρα κι αγάντα ξερά να καίγ'νε αραεύ'νε. Τα νερά όλα αληκά, πίντς τα καίγεται η καρδιά σ', έτον γουσματ' να λέπομε τα χάλα τ' εξορίας. Εχπάστα εγώ να παίρω νερόν ας σο ποτάμι, τ' οφίδια εκρεμάουσαν σο γεφύρ' αφκά κι άν'-ι. Εγώ ενετριχίασα το ποτάμι το θολών-ι και πώς θα ποτίζω εγώ το μωρόν το μικρόν-ι. Τ' αχούλι μ' εδιλόγισεν, ντο θα φτάγω 'κι ξέρω, έχ' κ' εκλώσκουμ' οξωπίσ' χωρίς νερόν να παίρω. Αχ! και από πα 'κι γίνεται, έχομ' ατα χαμένα, την βέτραν⁵ εταλόυρεψα, τα μάτα μ' τσαμωμένα, χωρίς στέγος, αέρας φυσά, το τοζ στον ουρανόν-ι, φογούμαι γιάμ φουρκίεται σο κουνίν το μωρόν-ι. Αμάθετοι οι Ρωμαίοι ση Καζαχστάνι το κλίμαν, ερχίνεσαν να πεθάν'νε υστερ'νά ας έναν μήναν!

Ας σο κλίμαν την άνοιξην αποθάν'νε ας σο νερόν-ι, ας σο κρύον το χειμωγόν αποθάν'νε ας σο λιμόν-ι. Τα μικρά αρρωσταίν'νε και γιατροί πουθεν' 'κ' είναι, να πάγ'νε μακρά σο γιατρόν οι καμεντάντ' 'κι αφήν'νε. Πολλά μικρά επέθαναν με τ' έναν μαχανάν-ι, πολλοί Ρωμαίοι εθάφτανε απές σο Καζαχστάν-ι, και πόσοι εφουρκίγανε απές' σο Σιρνταριάν-ι, πόσα δάκρα εκχύγανε ση ποταμί το γιάνι! Η αγορά πολλά μακρά, χιλίομετρα εικοσιπέντε, το έρημον το Καζαχστάν σα κιφάλα μουν ντ' έγκεν;! Ολόγερα όλ' Τουρκάντ', εκκλησίας πουθεν' 'κ' είναι, οι Ρωμαίοι σο σπιτόπα τουν την καντήλαν αφτύν'νε. Παρακαλούνε τον Θεόν ας σο κακόν να γλυτών'νε και να βαπτίζ'νε τα μωρά, τοις νέοις να στεφανών'νε. Στέρα-στέρα ησύχασαν, τοι συγγενείς αραεύ'νε και σην αροθυμίαν άλλο 'κι ταγανεύνε. Άλλ' γράφ'νε αναφοράν με τοι συγγενούς να ενούνταν, άλλ' παρακαλούνε ατείν' να λευτερούταν. Ο Στάλιν και ο Μπέριας κι όλην η Δωδεκάρα ντ' εθέλεσαν εποίκανε, άμα ατείν πα 'κ' έχάραν. Τέσσερα χρόνια εκράτεσεν ως το πηνήντα τρία για να γλυτών'νε οι Ρωμαίοι και σ' όλην τη Ρουσίαν. Επέθανεν ο Στάλιν, τον Μπέριαν έχασαν, εδέκανε μας άδειαν, έλυσανε τη στράταν. Είπανε, είστε ελεύθεροι σε όλην τη Ρουσία, είπαν έτον άνομον από η εξορία. Οι Ρωμαίοι έχάρανε, άμα ντ' επόρναν να 'φτάγ'νε τ' οσπίτα τουν 'κι διγ'ν ατς σα μέρα τουν να πάγ'νε. Πολλοί επεφάσισαν στον Καύκασον γυρίζ'νε, αναγκάσκουν οι Ρωμαίοι εκ νέου οσπίτα να χιζ'νε. Εταγουτεύταν οι Ρωμαίοι, σην Ευρώπην, σην Ασίαν, ας στον εχθρόν κυνηγημέν' άμον Θεού πουλία. Να είχανε την άδειαν να παγ'νε σην Ελλάδα, ίσως εκεί να παίρνανε τη ζωής την νοστιμάδαν. Τότε μίαν και καλά να τελειών' η ιστορία, ο Θεός να εξίωωνε, Θεέ μ' και Παναγία...

Επέρασαν χρόνια πολλά, άσκεμα και καλά-ι. Όνταν 'κι αναμέν' κανείς, η τύχη χαμογελά-ι. Έρθεν ο Γκορμπατσόφ και τα σύνορα ενοίγαν, οι περισσοί π' εθέλεσαν σην Ελλάδαν επήγαν. Εγέντον σην ζωήν ατουν ντο 'κ' έμευαν καμμίαν, το Έθνος εμεταχειρίστην από την ευκαιρίαν. Το παν και κυριότερον σ' όλην την ιστορίαν: εφύλαξανε οι Ρωμαίοι την γλώσσαν, την θρησκείαν! Εθαρρώ πως αδακά πρέπ' να βάλω τελείαν, δρόμον άλλο 'κ' έχομε ούτε οπίσ' καμμίαν...

¹ Γρουζίνοι = Γεωργιανοί

² Μεγγρέλοι = φυλή των Γεωργιανών

³ Γκεγκετσκόρη = περιοχή στη Γεωργία

⁴ καμεντάντ = φρουράρχος

⁵ βέτρα = κουβάς